

POESIA I CANÇÓ

És prou sabut que la cançó culta i la poesia tenen un origen comú. Parafrasejant Léo Ferré, durant molt de temps la poesia només aconseguia el seu sexe gràcies a la corda vocal, així com el violí només aconsegueix el seu amb l'arquet que el frega. Amb els segles, però, la difusió del llibre i el progrés de la lectura individual i silenciosa van anar allunyant dos gèneres que havien estat un de sol, i la cançó –tal com lúcidament va analitzar Louis Aragon en el seu text *La rime en 1940*– va acabar esdevenint el reducte on es conservaven els elements tradicionals –rima, regularitat mètrica, ritme– que la poesia pensada per a ser llegida tendia a abandonar.

Progressivament, però, els camins de la poesia i de la cançó van tornar a convergir, a través d'un fenomen tan important com discutit: la musicació de poemes que, en principi, no estaven pas destinats a ésser cantats. I cal dir que –si deixem de banda el lied, en el qual el text sovint té una importància secundària, entre altres motius per la preponderància de l'emissió de veu per damunt d'una vocalització intel·ligible en els intèrprets anomenats "lírics"– la cultura en què aquest procés creatiu ha tingut més importància és la francesa. Ja en el segle XIX, Victor Hugo va escriure: "queda prohibit posar música sobre els meus versos" –podem suposar que aquest fet s'havia esdevingut més d'una vegada i de manera no pas satisfactòria per al poeta. Sortosament, un segle després, Georges Brassens (a qui devem la popularització de "Gastibelza, l'homme à la carabine") no va fer cas d'aquesta prohibició...

El cas és que, quasi contemporàniament a Hugo, ja trobem noms relacionats amb la difusió cantada de la poesia, noms com el d'Yvette Guilbert, intèrpret nascuda a París el 1867, aquella dama pèl-roja amb guants negres i un vestit de setí verd immortalitzada per Toulouse-Lautrec. Al Divan Japonais, i al costat del poeta Jehan Sarrazin, Guilbert comptava amb un públic fidel, i la seva dicció impecable compensava el seu "espectre de veu" (Gounod *dixit*). Batejada "la diseuse fin de siècle", al llarg d'uns cinquanta anys de carrera, Yvette Guilbert cantà arreu del món un gran nombre de poemes (Baudelaire, Richepin, Verlaine, Jammes...) i molts autors medievals desconeguts pel gran públic.

Passant al segle XX, tot i que un llavors molt jove Charles Trenet ja enregistra el 1941 la "Chanson d'automne" de Verlaine i la faula de La Fontaine "La cigale et la fourmi" en versions molts swingades, caldrà esperar els anys cinquanta perquè la divulgació de la poesia francesa a través de la cançó arribi al punt àlgid. És el temps de florida dels petits cabarets parisencs, sobretot a la *rive gauche* del Sena (L'Écluse, le Port du Salut, le Cheval d'Or, la Polka des Mandibules, la Contrescarpe, Milord l'Arsoille, la Colombe, etc.), el camp de conreu de tota una generació d'autors-compositors-intèrprets de gran qualitat que provocaran una autèntica edat d'or de la cançó poètica en llengua francesa. Molts d'ells tindran una vida artística molt dilatada que, en alguns casos, avui encara continua.

Alguns d'ells (Guy Béart, Barbara, Anne Sylvestre, Maurice Fanon, Jacques Brel, Bobby Lapointe, etc.), excel·lents autors ells mateixos, pràcticament no treballaran mai sobre textos de poetes.

D'altres ho faran esporàdicament:

- Serge Gainsbourg, a l'inici de la seva carrera (1959 i primers seixanta), canta una adaptació molt personal de Ronsard amb tons jazzístics, compon un sorprenent "Rock de Nerval" i utilitza Victor Hugo ("Chanson de Maglia") per a ironitzar sobre la seva lletgesa: "Vous êtes bien belle / et je suis bien laid".
- Henri Tachan (el qual, per cert, enregistrarà en la dècada dels seixanta un disc EP amb l'adaptació al català de quatre de les seves cançons) fa seu el famós poema "Le pont Mirabeau", d'Apollinaire, i "Demain, dès l'aube", de Victor Hugo.
- Claude Nougaro també s'acosta a Victor Hugo amb la "Chanson de pirates", musicada pel seu pianista, Maurice Vander.
- Yves Montand, el 1951, interpreta el poema "Saltimbanques" d'Apollinaire i ja canta molts textos del seu amic Jacques Prévert, a qui acabarà dedicant un esplèndid àlbum monogràfic, que té moments realment sublims ("En sortant de l'école", "Les cireurs de souliers de Broadway", "Page d'écriture", "Barbara").
- Pierre Perret, que mai no havia musicat poemes d'ençà dels seus inicis cap a mitjan anys cinquanta, el 1995 publica un disc de temes eròtics (*Chansons eroticoquines*) que inclou cançons fetes a partir de textos de Guy de Maupassant, Robert Desnos, Germain Nouveau i Théophile Gautier, entre altres.
- Charles Aznavour l'any 1983 enregistra tot un àlbum dedicat al truculent i apassionant poeta Bernard Dimey –una de les ànimes de Montmartre–, amb temes com "L'amour et la guerre", "La mer à boire" i "La salle et la terrasse".

D'altres cantants, sorgits de la *rive gauche*, o apareguts tant abans com després, mantenen amb la poesia una relació més sistemàtica:

- El grup Les Frères Jacques (sovint anomenats "els atletes complets de la cançó") canta des dels seus inicis, als anys quaranta, textos de Prévert ("Inventaire", "L'orgue de Barbarie", "Compagnons des mauvais jours", "La pêche à la baleine"...), amb unes posades en escena plenes d'imaginació. Al llarg de la seva carrera també interpretarà poemes de Raymond Queneau ("La pendule"), Bernard Dimey ("La marquise a dit"), Arthur Rimbaud ("Enfance"), La Fontaine (tot un àlbum dedicat a les seves faules), etc.

- El gran actor i cantant Serge Reggiani enregistra, dits o cantats, una gran quantitat de poemes: de Baudelaire, Prévert (entre altres, els llargs i contundents “La crosse en l’air” i “Tentative de description d’un dîner de têtes à Paris, France”), Victor Hugo, Jean Cocteau, La Fontaine, Guillaume Apollinaire, Paul Verlaine, François Villon, etc.
- Georges Moustaki, a la mateixa època que esdevé un cantant popularíssim gràcies a “Le métèque”, fa seus els tristos versos del poema “Gaspard”, de Paul Verlaine.
- Juliette Gréco, a l’albada de la seva carrera (1951), canta textos de Robert Desnos (“La fourmi”) i Raymond Queneau (“Si tu t’imagines”). L’any 1962 enregistra amb el gran actor Pierre Brasseur el llarg poema de Bernard Dimey “Le bestiaire de Paris”. També canta amb un estil inconfusible molts poemes de Prévert (“A la belle étoile”), Pierre Mac Orlan (“La chanson de Margaret”), Apollinaire (“Les cloches”), Pierre Seghers (“Les voyous”), etc.
- Léo Ferré dedica magnífics àlbums monogràfics a alguns dels poetes amb els quals se sent més identificat, sobretot els “poetes maleïts” del segle XIX: Baudelaire (amb dos àlbums, el primer aparegut el 1957 – coincidint amb el centenari de la publicació de *Les fleurs du mal*– i el segon deu anys més tard), Verlaine i Rimbaud (que comparteixen un disc doble el 1964). El 1961 també dedica tot un àlbum a Louis Aragon (esplèndides, les seves versions de “L’affiche rouge” i “Est-ce ainsi que les hommes vivent”). Ferré converteix també la “Chanson du mal aimé” d’Apollinaire en un oratori per a orquestra, cor i diverses veus solistes, i al llarg de la seva llarguíssima vida artística (mor el juliol de 1993 i canta fins pocs mesos abans) interpreta poemes aïllats del mateix Apollinaire, a més de Rutebeuf (un poeta del segle XIII), François Villon, Ronsard, etc.
- Jean Ferrat dedica dos àlbums magnífics a Louis Aragon (el segon, aparegut el 1995, és el darrer treball de la seva vida artística), amb obres mestres com “J’entends, j’entends”, “Les poètes” –que Joan Isaac enregistra el 1977 en una adaptació catalana de Josep M. Espinàs–, “Heureux celui qui meurt d’aimer”, “Carco”, etc.
- Georges Brassens musica i popularitza enormement una vintena de poemes d’autors molt diversos: François Villon (“Ballade des dames du temps jadis”), Lamartine (“Pensées des morts”), el quasi desconegut Antoine Pol (“Les passantes”), Paul Fort (“La marine”, “Le petit cheval” i altres poemes), Jean Richepin (“Oiseaux de passage”, “Philistins”), Victor Hugo (“Gastibelza”, “La légende de la nonne”, “Altesse”), Corneille (“Marquise”, amb una sorprenent estrofa final deguda a Tristan Bernard), etc. És, si més no, curiós el fet que cantés amb la mateixa música dos poemes tan diferents (només comparteixen la mètrica) com “La prière”, del molt catòlic Francis Jammes i “Il n’y a pas d’amour heureux”, de l’ortodox comunista Louis Aragon.

- Hélène Martin, d'ençà del seu debut a L'Écluse i a Le Petit Pont el 1956, consagra la seva carrera a la difusió de l'obra dels poetes: Queneau ("Saint-Ouen's blues"), Aragon ("Ainsi Prague"), Jean Genet ("Le condamné à mort") i un llarg etcètera.
- Catherine Sauvage, intèrpret de molta força escènica que popularitza les primeres cançons de Léo Ferré ("L'homme", "Paris-Canaille") abans que el seu propi autor, també interpreta sovint poemes musicats de Mac Orlan, Brecht, Aragon, Lorca i altres poetes.
- Menys conegut, el ja desaparegut Éric Zimmermann –amic de Brassens, per a qui havia fet sovint primeres parts a Bobino–, propietari del restaurant-cabaret "Le croquenote", el 1989 va enregistrar un àlbum (*Malgré tout... la vie*) dedicat a notables musicacions de poetes molt diversos: Dimey, Musset, Aragon, etc.

Cal tenir en compte, a més, que a França un considerable nombre de poetes estimen profundament la cançó com a gènere expressiu, i no solament accepten de bon grat ésser musicats i cantats (cas de Louis Aragon, Jean Cocteau i Pierre Mac Orlan, per exemple), sinó que sovint escriuen textos pensats específicament per a esdevenir cançons: és el cas de Raymond Queneau, Bernard Dimey i Jacques Prévert, entre altres.

Si –abans de passar als territoris de llengua catalana– hem de referir-nos a alguna altra cultura que hagi utilitzat habitualment la poesia com a base per a la creació de cançons (i després d'una ràpida salutació, en el camp de l'anglès, a la *rara avis* canadenc anomenada Leonard Cohen –que ens proposa en el seu CD *Dear Heather*, de 2004, unes musicacions de poemes de Lord Byron i Frank Scott– i d'un esment de la cançó en euskara, en què intèrprets com Imanol, el grup Oskorri, Anje Duhalde, etc. han divulgat i continuen divulgant l'obra dels més diversos poetes bascos), bé caldrà parlar de la cançó en llengua castellana. El pioner en aquest camp és sens dubte Paco Ibáñez, i la influència francesa en el seu treball és evident. Ibáñez, exiliat a París durant la dècada dels cinquanta, descobreix Georges Brassens i decideix "fer alguna cosa similar". El 1956 compon una música sobre el poema de Góngora "La más bella niña", i aviat comptarà amb un repertori d'una riquesa extraordinària en què es barregen la poesia medieval (el Arcipreste de Hita, Jorge Manrique), la barroca (Quevedo, Góngora) i la contemporània (Miguel Hernández, Lorca, Alberti, Celaya, Blas de Otero, Goytisolo, etc.), sense oblidar els poetes americans, com Rubén Darío, Nicolás Guillén i Pablo Neruda. L'exemple de Paco Ibáñez porta altres cantants d'expressió castellana a seguir els seus passos. Podríem esmentar, a tall d'exemple, Adolfo Celdrán (amb Miguel Hernández i altres poetes), Carlos Cano (amb García Lorca) i Amancio Prada (amb San Juan de la Cruz, Lope de Vega, Agustín García Calvo, etc. –cal dir que també enregistra Rosalía de Castro, Celso Emilio Ferreiro i Álvaro Cunqueiro, entre altres poetes, en gallec). Evidentment, no podem oblidar la part castellana de l'obra de Joan Manuel Serrat, amb els seus importants

àlbums monogràfics dedicats a Antonio Machado, Miguel Hernández i Mario Benedetti.

I als Països Catalans? Així com a França molta gent que mai no ha obert un llibre de poesia se sap de memòria “Le petit cheval” (Paul Fort), “Le pont Mirabeau” (Apollinaire) o “Heureux celui qui meurt d’aimer” (Louis Aragon) gràcies a les esplèndides cançons que en feren respectivament Georges Brassens, Léo Ferré i Jean Ferrat (Brassens i Ferré, a més, aconseguiren popularitzar amb el mateix procés textos antics i *a priori* “difícils”, com la *Ballade des dames du temps jadis* de François Villon o *Pauvre Rutebeuf*, a partir de textos del poeta epònim del segle XIII), molts catalans es van familiaritzar en temps difícils amb uns poetes que no els havien estat ensenyats a l’escola gràcies als cantants catalans.

Si volem començar parlant dels pioners (i deixant a part les anomenades “veus líriques”, com Emili Vendrell i Gaietà Renom), sabem per diversos testimonis que el ja desaparegut Miquel Porter, un dels membres fundadors dels Setze Jutges, havia musicat i interpretat alguns poemes de Joan Salvat-Papasseit, però no els va arribar a enregistrar. Sí que va enregistrar les musicacions d’aquest gran poeta un altre “jutge”, en Martí Llauredó, i algunes de les seves melodies van ser utilitzades anys després per Joan Manuel Serrat (“Pantalons llargs”) i per Ovidi Montllor (“L’enamorat li deia”) en les respectives monografies *Res no és mesquí* (1977) i *Salvat-Papasseit per Ovidi Montllor* (1975).

Com en el cas de la cançó francesa, amb la qual la cançó catalana té molts punts de contacte –a més de compartir l’origen trobadoresc–, hi ha cantants que han desenvolupat una obra personal a partir de textos propis o de versions de temes diversos, però que s’han deixar temptar ara i adés per l’obra de determinats poetes. Alguns casos serien els següents:

- Francesc Pi de la Serra musica un poema satíric de Pere Quart (“El burgès”), a més d’uns curiosos versos de Josep Pla (“Ai, Reparada”) i d’uns epigrames atribuïts a Carles Fages de Climent (“Tramuntana epigramàtica”).
- Guillermina Motta enregistra, el 1976, un àlbum monogràfic dedicat a la poesia de Josep Carner (*Canticle*), i al llarg dels anys dona a conèixer algunes musicacions de poemes d’Espriu (“Assaig de càntic en el temple”), Joan Brossa (“Pessetes i pastetes”) i altres poetes. També convé destacar els àlbums *Visca l’amor*, de 1968 (recull de poesia amorosa d’autors tan diversos com Joan Roís de Corella, Pere Serafi, Joan Maragall, Sagarra, Carner, Papasseit i Gabriel Ferrater), i *Bestiari* (1989), integrat per poemes de temàtica animal escrits per Pere Quart, Josep Carner i Montserrat Vayreda.
- Lluís Llach difon de 1974 ençà alguns poemes de Màrius Torres (“Cançó a Mahalta”), Salvat-Papasseit (“La casa que vull”), Pere Quart (“Corrandes d’exili”), Joan Fuster (“Criatura dolcíssima”, muntatge

realitzat a partir de fragments diversos), Josep Maria de Sagarra ("Vinyes verdes vora el mar" i una de les *Cançons de rem i de vela*). Mereixen una menció a part el seu famós *Viatge a Ítaca*, la primera part del qual es basa en la traducció del poema de Kavafis feta per Carles Riba, i el seu treball conjunt amb Martí i Pol, de qui el 1982 havia musicat –amb el títol d'*Ara mateix*– la primera part del llibre *L'àmbit de tots els àmbits* i amb qui elaborarà algunes cançons aïllades ("Valset per a innocents", "Roses blanques") i diversos treballs molt més complexos: *Un pont de mar blava* (1993), *Porrera* (1995), *Temps de revoltes* (2000). El 2004 Llach dedica un espectacle i un CD (*Poetes*) al seu treball sobre textos aliens.

- En català, Joan Manuel Serrat dedica un àlbum esplèndid (*Res no és mesquí* –1977–) a Joan Salvat-Papasseit. Al llarg de la seva trajectòria, també enregistra musicacions d'alguns poemes aïllats de Joan Vergés ("El vell"), Pere Quart ("Infants"), Josep Carner ("El gall", "El falcó"), J. V. Foix ("És quan dormo que hi veig clar"), Palau i Fabre ("Vaig com les aus") i Joan Margarit ("Mala mar").
- Raimon té dos àmbits d'actuació pel que fa als poetes: d'entrada, la poesia clàssica (dels segles XIV, XV i XVI), amb extraordinàries musicacions de textos d'Ausiàs March ("Veles e vents", "No em pren així", "Sí com lo taur", etc.), i també d'Anselm Turmeda ("Elogi dels diners"), Jordi de Sant Jordi ("Desert d'amics"), Bernat Metge ("La medecina"), Joan Timoneda ("Só qui só" i altres poemes del recull *Flor d'enamorats*), etc. Pel que fa a la poesia contemporània, llevat d'un poema de Pere Quart ("Una vaca amb un vedellet en braços"), el cantant de Xàtiva s'ha centrat en l'obra de Salvador Espriu, de qui ha musicat magistralment totes les *Cançons de la roda del temps* (l'àlbum original apareix el 1966) i un bon grapat de poemes aïllats, tant de caràcter cívica com existencial: "Indesinenter", "Inici de càntic", "He mirat aquesta terra", "I beg your pardon", etc.
- L'enyorat Ovidi Montllor va divulgar com ningú l'obra de Vicent Andrés Estellés, mitjançant un superb doble àlbum (*Coral romput* –1979–) i musicacions de textos diversos ("Prediccions i conformitats", "El ball", "M'aclame a tu", etc.). També va dedicar un disc monogràfic a Joan Salvat-Papasseit (1975) i va enregistrar alguns poemes de Joan Brossa ("Un home reparteix"), Espriu ("Assaig de càntic en el temple"), Joan Vergés ("Petita i blanca"), Villon (una "Balada" traduïda per Feliu Formosa) i Pere Quart ("Corrandes d'exili"). Va presentar en públic diversos espectacles dedicats a l'obra de poetes com Blai Bonet i Vladímir Maiakovski, però no van ser enregistrats. En la seva integral en CD sí que s'inclou un enregistrament en directe de l'espectacle consagrat a Josep Maria de Sagarra, enregistrament realitzat malauradament quan ja estava malalt de càncer i la seva veu estava molt afectada.

- Maria del Mar Bonet va dedicar, el 1974, la meitat d'un dels seus primers àlbums als poemes de Bartomeu Rosselló-Pòrcel ("Inici de campana", "Sonet", etc.). També ha enregistrat poemes de molts altres autors: Costa i Llobera ("El pi de Formentor"), Joan Vergés ("Em dius que el nostre amor"), Anselm Turmeda ("Cobles de la divisió del regne de Mallorca"), Joan Vinyoli ("Vares venir fins on jo dormia" i tots els *Cants d'Abelone*, amb música de Rafael Subirachs), Francesc Parcerisas ("Orat caçador"), Palau i Fabre ("Jo em donaria a qui em volgués"), Martí i Pol ("Romanço"), Joan Alcover ("Desolació"), Estellés ("Les illes"), Maria Antònia Salvà ("La petxina"), etc. I el 1982 va consagrar tot un àlbum (*Breviari d'amor*) a poemes trobadorescos, en versió catalana de Toni Moreno.
- Marina Rossell ha cantat textos de Maria Mercè Marçal ("Cançó de camí", "Cançó de la sort", etc.), Salvador Espriu ("Si volíeu escoltar", "Barca del temps", "Un nou cant dels ocells"), Rosa Leveroni ("Pirates i bandolers", "Claror de tardor"), Jordi Bilbeny ("Vitralls", "Ball secret") i altres poetes.
- El grup eivissenc Uc ja havia incorporat al seu repertori diversos poemes de Marià Villangómez ("La lluna pagesa", "El combat", "Formentera", etc.) quan l'any 1996 li va dedicar tot un àlbum, *Entre la mar i el vent*.
- Pau Riba, després de renegar dels seus avis Carles Riba i Clementina Arderiu durant la seva joventut, acabarà dedicant-los, el 1993, un espectacle que va donar peu a un CD enregistrat en directe (*De Riba a Riba*).
- Oriol Tramvia solia interpretar versions més o menys iconoclastes de poemes de Salvador Espriu ("Ariadna") i Salvat-Papasseit ("Venedor d'amor"), que el 1976 va incorporar a *Bèstia!*, el seu primer disc. En aquest àlbum també havia d'incloure una versió d'"És quan dormo que hi veig clar", però J. V. Foix ho va prohibir explícitament.
- Jordi Farràs (la Voss del Trópic) va enregistrar diversos poemes de Salvat-Papasseit ("La carn fa carn", "Si la despullava"...) a ritme de bolero i de txa-txa-txa en el seu àlbum *La Voss por la gracia de Dios* (1977).
- Núria Feliu va interpretar versions de "Les tombes flamejants", de Ventura Gassol, i d'"El cant del poble", de Josep Maria de Sagarra, i el 1968 va publicar un EP amb quatre poemes del *Llibre de Sinera* de Salvador Espriu musicats per Mercè Torrents. També dedica, el 1976, tot un àlbum als poemes i les cançons d'Apel·les Mestres.
- El bateria Santi Arisa va publicar dos àlbums atípics (*Taverna de poetes* –1997– i *Taverna tropical* –2000–) on cantava versions sovint molt

rítmiques de textos de poetes com Pere Quart (“El botxí interior”), Martí i Pol (“Romanço”), Carner (“La sopa de farigola”) i un llarg etcètera.

- Jaume Arnella publica, el 1997, un àlbum (*La raó al desig*) dedicat a poetes catalans: Sagarra (“Joan de l’ós”), Martí i Pol (“L’Elionor”), Ferrater (“Dits”), etc. En el seu àlbum següent (*Les cançons del Pont de les Formigues –1999–*) incorpora també algun poema musicat, com “Eco”, de Joan Brossa. També publica, el 2002, un àlbum dedicat íntegrament a Jacint Verdaguer i el 2007 un altre de consagrat al poeta francès del segle XV François Villon, amb textos traduïts per Jordi Teixidor.
- El cantant mallorquí Toni Morlà canta els poemes de Miquel Costa i Llobera en un bell àlbum de 1981, que, lamentablement, no ha estat mai reeditat en CD.
- El valencià Paco Muñoz, al llarg de la seva carrera, no solament ha dedicat àlbums monogràfics a Vicent Andrés i Estellés (*Amor i amor –1986–*) i Miquel Martí i Pol (*Collarets de llum –2001–*), sinó que també ha anat incorporant a la seva discografia textos de Salvat-Papasseit, Joaquim Horta i altres autors. El 1998 presenta, juntament amb Lluís Miquel i l’actor Juli Mira, un espectacle i un CD (*Els nostres poetes*) dedicats a la poesia valenciana de tots els temps, amb textos de Pere i Ausiàs March, Joan Timoneda, Teodor Llorente, Estellés, Lluís Guarnier, etc.
- Toti Soler és, sobretot, un gran guitarrista, però també ha enregistrat diverses cançons realitzades sobre textos de Joan Vergés, Joan Vinyoli i altres poetes. Diversos d’aquests temes també han estat enregistrats per cantants com Ovidi Montllor i Maria del Mar Bonet.
- El “cantaor” Miguel Poveda publica, el 2005, l’àlbum *Desglaç*, amb versions molt especials de poemes de Verdaguer (“A mos bescantadors”), Maria Mercè Marçal (“Cançó del bes sense port”), Joan Brossa (“Final”), Narcís Comadira (“Boca seca”), Enric Casasses (“Declaració”), Josep Piera (“Ara”), Joan Margarit (“No et veuré més”), Gabriel Ferrater (“Posseït”) i altres autors.
- Francesc Ribera “Titot”, membre fundador de grups com Brams, Mesclat, Dijous Paella i Aramateix, el 2003 va registrar un doble CD amb tota l’obra conservada del trobador Guillem de Berguedà, adaptada al català per ell mateix.
- L’autor d’aquestes línies, després de molts anys de treballar exclusivament sobre textos propis, el 2006 va dedicar un CD i un espectacle (*La sínia i l’estrella*) als darrers poemes d’Agustí Bartra.

També hi ha determinats grups i solistes que han basat el seu repertori quasi exclusivament en la poesia musicada:

- Celdoni Fonoll va dedicar molts anys de la seva vida (abans d'escriure els seus propis textos) a la difusió de la poesia catalana de tots els temps, tant cantada com dita sobre fons musical. Són in comptables els poetes que ha interpretat: Ausiàs March, Enric Casasses, Estellés, Carner, Sagarra, Espriu, Maria Mercè Marçal, Cerverí de Girona, Foix, Lull, Miquel DescLOT, Pere Quart, Màrius Torres, Narcís Comadira, Salvador Oliva i un llarguíssim etcètera.
- Teresa Rebull guanya el premi de l'Acadèmia Charles Cros del disc francès el 1977 per la monografia *Mester d'amor*, dedicada a Joan Salvat-Papasseit, i divulga sovint l'obra d'altres poetes, tant del sud del Pirineu (Maria Mercè Marçal, Martí i Pol) com del nord (Josep Sebastià Pons, Jordi Pere Cerdà).
- El veterà cantant rossellonès Jordi Barre ha estat un divulgador incansable de la poesia nord-catalana (Jordi Pere Cerdà, Joan Tocabens, Joan Amade, Joan Morer, Josep Sebastià Pons, Joan Cayrol, etc.), tot i que de vegades també ha interpretat poetes del sud del Pirineu (Carner, Maragall).
- El desaparegut grup Coses (on trobem Jordi Fàbregas, fundador més tard de grups com La Murga, Primera Nota i El Pont d'Arcalís), al llarg de la seva trajectòria, closa el 1978, va divulgar poemes anònims del segle XIX ("Au, jovent"), a més de textos de Màrius Torres ("Els núvols"), Martí i Pol ("Com hauria estat bell", "Ara és demà") i, sobretot, Miquel DescLOT ("Cançó del faroner", "Cançó del campaner de Taüll", "Cançó del noi de cal Ribera", "Cançó de jugar a soldats", etc.).
- Rafael Subirachs ha dedicat treballs monogràfics a Carles Riba (*Cants de la partença, l'absència i el retorn* –1993–) i Jacint Verdaguer (*Cançó de la terra* –2000–). També ha musicat amb saviesa i encert els *Cinc esgrafiats a la mateixa paret* de Miquel Martí i Pol, els *Cants d'Abelone* de Joan Vinyoli (enregistrats amb Maria del Mar Bonet i publicats en CD el 2001) i molts poemes d'autors com Ausiàs March ("Maleït lo jorn que em fou donada vida"), Francesc de la Via ("Sí com l'infant quan aprèn de parlar"), Jordi de Sant Jordi ("Jus lo front port vostra bella semblança"), Salvat-Papasseit ("Deu-me una santa"), Ferrater ("L'amistat del braç"), Carner ("Carnaval")... Precisament, en els seus calaixos dorm, encara inèdita, la musicació integral del llarg poema carnerià *Nabí*.
- El targarí Xavier Ribalta ha dedicat treballs monogràfics a Joan Maragall (1985), Apel·les Mestres (1989), Joan Salvat-Papasseit (2000) i Joan Margarit (2006), i ha enregistrat molts poemes d'altres autors: Salvador Espriu, Joaquim Horta, Joan Colomines, Màrius Torres, etc.
- Ramon Muntaner musica amb encert Miquel Martí i Pol en un àlbum monogràfic de 1976 (*Presagi*). També s'enfronta amb la poesia de Pere Quart ("Cançó de carrer", "Decapitacions XII"), Palau i Fabre ("Sol", "La

noia que em roba el son”), Sagarra (“Cançó del blat tendre”, “Aigua-marina”, etc.), Xavier Bru de Sala (“Ex abundantia cordis”, entre altres poemes), Maria Mercè Marçal (“L’ametlla amarga”), Papasseit (“La meua amiga com un vaixell blanc”, “Si anessim lluny”, etc.), Espriu (“Perquè un dia torni la cançó a Sinera”, “No convé que diguem el nom”) i altres autors, fins que abandona la cançó a final dels anys vuitanta.

- L’empordanès Josep Tero, tot i que també té alguns textos propis en el seu repertori, ha cantat sobretot els poemes: Maria Àngels Anglada (“Aiguamolls”, “Batecs d’ocells”, “Et deixaré la veu”, etc.), Salvat-Papasseit (“Amo l’aroma” i molts altres poemes), Jordi Pere Cerdà (“Tindríem una casa”), Josep Espunyes (“Nerola”) i Carles Fages de Climent (“Plou i fa sol”), entre altres.
- El balaguerí Miquel Àngel Tena, menys conegut del que es mereix, va publicar un gran àlbum (*Cançons de la nit benigna* –1983–) dedicat a poemes de Joan Barceló i de Jordi Pàmies, seguit d’un segon disc dedicat en aquesta ocasió a Màrius Torres (*Tot el fred que s’acosta* –1987–). Romanen inèdits molts dels seus treballs dedicats a autors com Josep Espunyes i Miquel Àngel Riera.
- El valencià Miquel Gil, exmembre del grup Al Tall, ha començat una carrera en solitari dedicada sobretot a musicacions de poemes contemporanis (Enric Casasses, Estellés, Jaume Pérez Montaner, Joan Barceló, etc.) amb bases musicals de caràcter ètnic. Els seus discos *Orgànic* (2001) i *Katà* (2004) són una bona mostra d’aquest treball.
- Túrnez&Sesé, dins de la nova generació de cantants catalans, és un altre dels pocs casos de proposta artística basada totalment en la poesia musicada. El seu primer àlbum (*Quedarà la paraula* –2002–) és dedicat a l’autor de la Franja de Ponent Desideri Lombarte, el segon (*L’arbre de l’esperança* –2004–) a Espriu i Carner, i el tercer (*Sol blanc* –2006–) a diversos poemes de l’àrea del català occidental (Màrius Torres, Joan Barceló, Jordi Pàmies, Dolors Miquel, Maria Mercè Marçal, etc.).

Evidentment, no totes les musicacions i interpretacions existents tenen la mateixa qualitat. De vegades, el text i la música formen una unitat indestruïble (per exemple, quan Raimon musica Espriu o Ausiàs March); però massa sovint semblen existir en universos diferents. En alguns casos, a més, la comprensió del text es veu dificultada per una interpretació poc acurada, per la manca d’adequació entre pauses sintàctiques i pauses melòdiques, accents tòpics i accents musicals o per parèntesis instrumentals que trenquen la fluïdesa del discurs. També hem de tenir en compte que alguns poemes escriuen uns versos més fàcils de musicar (a causa de la regularitat mètrica i rítmica, de la rima, etc.) que no pas d’altres, especialment els qui utilitzen el vers lliure, els qui fan servir molt l’encavallament i els qui tenen poc sentit del ritme musical del vers: Josep Maria de Sagarra dona la meitat de la feina feta (sovint sembla que els seus versos ja tinguin la música incorporada), però cal ser un Raimon per a

enfrontar-se amb Salvador Espriu, i els versos de poetes com Gabriel Ferrater o Joan Margarit són un repte per a qualsevol compositor.

També cal dir que, en alguns casos, el o la cantant sembla més preocupat per la veu o per l'embolcall musical que no pas pel discurs: fa ben bé la impressió que el poema és una excusa i que interpretaria igual un poema de Sagarra, un d'Espriu o la guia telefònica. Però l'abundància d'experiències poc estimulants no ens ha de fer oblidar els encerts existents, les autèntiques joies que han permès divulgar de manera adequada excel·lents poemes convertits en bones cançons entre un públic molt ampli.

En aquest lloc web trobareu una llista força exhaustiva del material existent en català en aquest camp. Us convidem a triar i a remenar, a destriar el gra de la palla i a aprofundir en les possibilitats –estètiques, didàctiques, etc.– dels materials més reeixits.

Miquel Pujadó

Bibliografia bàsica

- **Arbatz, Michel** (1995). *Le moulin du parolier*. Saint-Julien Molin Molette: Jean-Pierre Huguët Éditeur.
- **Belleret, Robert** (1996). *Léo Ferré. Une vie d'artiste*. París: Actes Sud / Leméac.
- **Brierre, Jean-Dominique; Duforest, Dominique; Eudeline, Christian; Vassal, Jacques** (1997). *L'encyclopédie de la chanson française*. París: Hors Collection.
- **Chevalier, Marc** (1987). *Mémoires d'un cabaret*. París: La Découverte.
- **Febrés, Xavier** (transcripció) (1986). *Ovidi Montllor / Francesc Pi de la Serra*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona / Laia ("Diàlegs a Barcelona").
- **Garcia-Soler, Jordi** (1996). *Crònica apassionada de la Nova Cançó*. Barcelona: La Flor del Vent.
- **Hanoteau, Guillaume** (1965). *L'âge d'or de Saint-Germain-des-Près*. París: Denoël.
- **Hidalgo, Fred** (1991). *Putain de chanson*. Nantes: Ed. du Petit Véhicule.
- **Llach, Lluís** (redacció: Josep M. Espinàs) (1986). *Història de les seves cançons*. Barcelona: La Campana.
- **Mansanet, Víctor** (1998). *Lluís Llach, alè de revolta*. València: La Màscara.
- **Montllor, Ovidi** (1978). *Poemes i cançons*. Barcelona: Galba Edicions.
- **Pujadó, Miquel** (2000). *Diccionari de la Cançó. Dels Setze Jutges al rock català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- **Raimon** (1974). *Poemes i cançons*. Barcelona: Ariel.
- **Raimon** (1983). *Les hores guanyades*. Barcelona: Edicions 62.
- **Rebull, Teresa** (1999). *Tot cantant*. Barcelona: Columna.
- **Reggiani, Serge** (1995). *Dernier courrier avant la nuit*. París: L'Archipel.
- **Rioux, Lucien** (1992). *50 ans de chanson française (De Trenet a Brel)*. París: L'Archipel.
- **Robine, Marc; Séchan, Thierry** (1991). *Georges Brassens, histoire d'une vie*. París: Hidalgo Editeur / Fixot.
- **Robine, Marc** (1998). *Grand Jacques. Le roman de Jacques Brel*. París: Éditions Anne Carrière / Éditions du Verbe (Chorus).
- **Soldevila, Llorenç** (1992). *La Nova Cançó (1958-1987). Balanç d'una acció cultural*. Argentona: L'Aixernador.
- **Vian, Boris** (1958). *En avant la zizique*. París: Le livre contemporain.